

**Mustafa Kutlu'nun Tarihsel Şahsiyeti Etrafında Şekillenen Eserlerinin Türk
Hikâyeciliğindeki İzdüşümü**

Ayşe Koçak Işık

Uzman Psikolog

aysepertew@gmail.com

ORCID:0000-0002-4307-4697

Özet

Mustafa Kutlu, Türk edebiyatında özellikle hikâye alanında Türk toplumunun yaşadığı toplumsal değişim ve dönüşümü konu edinerek önemli bir yere sahip olmuştur. Oldukça güçlü gözlemlere sahip bir yazar olan Kutlu, toplumsal değişim sonucunda bireylerde oluşan psikolojik sorunlara değinmiştir. Modernleşme sonucunda köyden kente göç eden veya daha önceden kentte yaşayan bireylerin çeşitli sebeplerle oluşan çeşitli sorunlarına güçlü izlenimleri ışığında değinerek nitelikli eserler vermiştir. Kutlu, bilhassa köyden kente göç eden bireylerin zihinlerinde ve iç dünyalarında hâsıl olan bunalımları anlatmıştır. Eserleriyle Türk edebiyatını nicelik ve nitelik yönünden besleyen Kutlu, 1970 sonrası Türk hikâyeciliğinde oldukça önemli bir yer edinmiştir. Bilhassa hikâyelerinde kullandığı dil, üslup ve tema açısından nitelikli eserler ortaya çıkarmıştır. Son derece velûd ve mümbit bir yazar olan Kutlu, hikâyelerinde sembolik bir dil kullanarak çoklu anlam katmanları oluşturmuştur. O, Türk toplumunun yaşadığı değişim ve dönüşüm sürecini kendine temel mesele edinmiştir. Bu bağlamda eserlerinde köy-kent ikilemini ve göç olgusunu irdelemiştir. Bununla birlikte değişim ve dönüşüme uğrayan bireylerin psikolojisine ve toplumun sosyolojisine dikkatleri çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy-Kent, Göç, Modernite, Toplumsal Değişim

**The Reflection of Mustafa Kutlu's Works Shaped Around His Historical Personality in Turkish
Storytelling**

Abstract

Mustafa Kutlu has an important place in Turkish literature, especially in the field of story, by focusing on the social change and transformation of Turkish society. Kutlu, a writer with very strong observations, touched upon the psychological problems that occur in individuals as a result of social change. He produced qualified works by addressing the various problems of individuals who migrated from the village to the city

as a result of modernization or who lived in the city before, due to various reasons, in the light of his strong impressions. Kutlu especially described the depressions in the minds and inner worlds of individuals who migrated from the village to the city. Kutlu, who nourishes Turkish literature in terms of quantity and quality with his works, has gained a very important place in Turkish storytelling after 1970. In particular, he produced quality works in terms of the language, style and theme he used in his stories. Kutlu, who is an extremely prosperous and fertile writer, has created multiple layers of meaning in his stories by using a symbolic language. He has taken the change and transformation process of Turkish society as his main issue. In this context, he examined the village-urban dilemma and the phenomenon of migration in his works. However, he drew attention to the psychology of individuals who have undergone change and transformation and to the sociology of society.

Keywords: Village-City, Migration, Modernity, Social Change

Giriş

Bir toplumun serencamı o topluma ait ürünlerden kolaylıkla izlenebilmektedir. Sanat, siyaset, ekonomi, spor gibi alanlar toplumların ortaya koyduğu ürünlerin yansıtıcı araçlarıdır. Edebiyat ise bu araçlar içinde en etkili olanıdır. Türk toplumunun tarih içindeki seyrini roman, hikâye, şiir gibi türlerden okumaktayız. XVIII. yüzyıldan itibaren kitlesel bir değişim ve dönüşüm yaşayan Türk toplumunun geçirdiği safhalar, ona tanıklık eden şair ve yazarlar tarafından geleceğe aktarılmıştır. Mustafa Kutlu da toplumun yaşadığı değişimi son yarım asırdır hikâyelerinde bir “mesele” olarak ele almıştır. Bu değişim ve dönüşüm özel olarak bireyde, genel olarak da toplumda yansıyan şekliyle hikâyelerinde yer bulur. O, hikâyelerindeki kahramanlar üzerinden bireyin çözülmesini yansıtır. Bunun sonucunda da toplumsal çözülme, değişim ve dönüşüm gerçekleşir.

Batı'yla başlayan modernizm akımı sadece Batı'da kalmamış; etkisi, suya atılan bir taşın oluşturduğu halkalar gibi tüm dünyaya yayılmıştır. Her toplumun kendi gelişimi ölçüsünde etkilendiği modernizmden Türk toplumu da yaralı modern olarak nasibini almıştır. Köklü bir kültür anlayışına sahip olan Batı medeniyeti mevcut değerler sistemiyle öteden beri övüne gelmiştir. Fakat Batı dünyasının Hıristiyan geleneğinden devraldığı bu değerler sistemi, özellikle Aydınlanma çağının katı pozitivist felsefesine dayalı modernizmle beraber hızla çözülmeye başlamıştır.

Sanayi Devrimi sosyal yaşamda pek çok şeyi değiştirmiştir. Üretimde insan gücünün yerini makinelerin almasıyla birlikte insanlar kendilerine yeni bir efendi edinmişlerdir. Sosyal yaşamın

değişmesi yeni sosyal sınıf ve tabakaları da beraberinde getirmiştir. Örneğin, işçi sınıfının acı dolu yaşamı saniyeleşmenin bir hatırasıdır. Sanayinin gelişmesiyle üretime elverişli mekânlar, fabrikaların bulunduğu yerler mesken tutularak yeni yerleşim yerleri kurulmuştur. Sanayi Devrimi'nin sonucunda kapitalin/paranın en önemli nüfuz aracı olması, bireylerin ve toplumların bu araca ulaşmak için ortaya koydukları üstün çabalar birtakım problemlere de zemin hazırlamıştır. Birçok toplumda olduğu gibi genel olarak Türk toplumunda da bireyler paraya ve onun sunduğu güce, hazza ve konfora erişmek için manevî değer yargılarını alaşağı etmiştir.

Kutlu'nun eserleri çerçevesinde baktığımızda paraya sahip olmak isteyen bireyin özellikle dinsel algısı ve rutin davranışları değişmektedir. Zaten ona göre değişim, başka bir deyişle yozlaşma, dinin bireyde yaptırım gücünü kaybetmesiyle ortaya çıkmaktadır. Dinsel algısını değiştiren birey, değerler dünyasını ve dinsel davranışını da değiştirmek isteyecektir. Modern öncesi geleneksel hayatın dini referans alarak sürmesi modernleşme yolundaki bireyi rahatsız edecek ve birey aşama aşama geleneksel hayattan soyutlanacaktır. Zira geleneksel hayatta ekonomik güç ve refah bireyin esas zenginliği değildir. Ahiret merkezli yaşayan ve genellikle kırsalda ikamet eden geleneğine bağlı insanlar kente göç ettikten sonra önü alınamayacak biçimde ilerleyen profan bir dünyanın kapılarını aralayacaktır.

Kutlu'nun bazı eserlerinde köyden kente göç eden birey, kentli insanın yaşamını gördüğünde, kente geç geldiği için hayıflanmakta ve kentli insanı “yükü tuttuğu” için takdir etmektedir. Kentte yükü tutanlar insan yerine konmaktadır. Maddî imkânsızlıklarla mücadele eden insanlar ise zavallı insancıklardır. Bu anlayış kentli zengin insanın yoksul insana bakışı olduğu kadar yoksul insanın kendi hakkındaki düşüncesidir aynı zamanda. Nitekim özsaygı ve değerlilik duygusu, çoğu zaman kişinin başkaları tarafından değerlendirilmesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun bireye dayatması sonucunda birey kendisine atfedilen değeri almak zorunda kalmaktadır. Özsaygı ve değerlik duygusu bireysel kimliğin oluşmasında temel belirleyicilerdendir. Toplumun kendisine dayattığı kimliği çoğunlukla zorunlu olarak kabullenen bireyde zamanla kimlik çatışması ve kimlik bocalaması sorunları baş göstermektedir.

A.Tarihsel Şahsiyeti

Türk edebiyatında saygın bir konumu olan Mustafa Kutlu, hikâye, deneme, makale ve söyleşilerinde oldukça önemli konulara yer vermektedir. Onun eser oluşturma hususunda konu

sıkıntısı çekmediği kitaplarından anlaşılmaktadır. Konu bakımından bu kadar velûd olan Kutlu'nun kaynağını gerek kendi yaşamı gerekse de içinde bulunduğu toplumun sosyal yaşantısı oluşturmaktadır.

Mustafa Kutlu, 6 Mart 1947'de Erzincan'ın Ilıç ilçesine bağlı Kuruçay nahiyesinde doğar. Mustafa Kutlu'nun çocukluğunun ilk yılları babasının işi nedeniyle çeşitli kentlerde geçer. Kutlu, Erzincan'daki arkadaşlarıyla beraber kitap ve futbol sevgisiyle dolu bir çocukluk geçirir. İlk ve orta öğrenimini Erzincan'da tamamlar. Ortaokul yıllarında babası Nurettin Bey vefat etti. Resme olan ilgisinden dolayı Güzel Sanatlar Akademisi'ne girmeyi düşünse de, bu fikrinden vazgeçerek Erzurum'da Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydolar ve buradan 1968'de mezun olur.¹ Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde Orhan Okay, Kaya Bilgegil, Niyazi Akı, Selahattin Olcay gibi hocalarla ve Meddah Behçet Efendi, İsmail Usta gibi sözlü halk kültürünün önemli simaları ile karşılaşan Kutlu'nun üniversite yılları, onun edebî hayatına yön vermesi bakımından önemlidir.² Üniversite yıllarında da resme olan ilgisini devam ettiren Kutlu, arkadaşlarıyla birlikte Erzurum Halkevi salonunda resim sergisi açar ve bu sergi sebebiyle Orhan Okay Hoca'nın dikkatini çeker. Orhan Okay'ın vesilesi ile Hareket Dergisinin sahibi Ezel Erverdi ile tanışır. Dergiye gönderdiği ilk desen Hareket'in 28. sayısının kapağı olur. Dergiye desen gönderme ile hâsıl olan tanışıklık Kutlu'nun edebî yaşamını etkilediği gibi kadim bir dostluğu da başlatmıştır. İlk hikâyesi "O" derginin 29. sayısında yayımlanır.

1969'da Erzincan'da Sevgi Hanım'la evlenir. Aynı yıl Tunceli'de öğretmenliğe başlar ve 1972'ye kadar burada kalır. 1972-1974 yılları arasında Vefa Poyraz Lisesi'nde öğretmenlik yapar. 1973'te Metin Erksan ile birlikte üç ay süren *Medine Müdafası*'nın senaryo çalışmalarına başlar. 1974 yılında öğretmenliği bırakır ve Hareket Yayınları'nda çalışmaya başlar. 1976 yılında Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin yayın kurulunda yer alır. 1979-1982 yılları arasında *Hareket*'in yazı işleri müdürlüğünü yapar.

Kutlu, 1983 yılında yayımlanan *Ya Tahammül Ya Sefer* hikâyesi ile Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Hikâyecisi Ödülü'nü aldı. 1987 yılında Halit Refiğ ile beraber *Kurtar Beni* filminin senaryosunu yazdı. Yine aynı yıl Ömer Lütfi Akad ile birlikte Ömer Seyfettin'in *Yalnız Efe* hikâyesini senaryolaştırdı. 1995 yılında Yeni Şafak gazetesinde kültür, sanat ve spor yazıları yazmaya başladı. 1995-1997 yılları arasında "İstanbul Tekkeleri" adlı televizyon programı yaptı. *Dergâh*

¹ Kemal Aykut, Nusret Özcan, *Mustafa Kutlu Kitabı*, Nehir Yayınları, 2001, s. 14.

² Necati Tonga, *Mustafa Kutlu ve Yoksulluk İçimizde*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005, s. 15.

dergisindeki görevi sebebiyle 1997 yılında Türkiye Yazarlar Birliği “En İyi Dergi Yönetimi” ödülünü aldı. 1998 yılında *Yusuףçuk* adlı çocuk dizisinin senaryosunu yazdı. 2012 yılında *Uzun Hikâye* adlı eserinin Osman Sınay yönetmenliğinde filmi çekildi.

Kutlu, dizi ve film senaryolarıyla sinemada “milli” bir üslup oluşturmak için çaba göstermiştir. Ancak sektörün, yaşam tarzına yabancı olması sebebiyle kendi sinema anlayışına uygun bir atmosfer, bir çalışma hayatı kuramamıştır.³

2015 yılında annesi Sulhiye Hanım vefat etti. 2016 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Necip Fazıl Saygı Ödülü’nü ve edebiyat alanında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü’nü aldı.⁴

Kutlu, başta hikâye olmak üzere resim, şiir, film ve dizi senaryoları gibi sanat kollarında eserler vermesiyle çok yönlü bir sanatkârdır. Onun hayatını incelediğimizde ailesinden ve sosyal yaşamında karşılaştığı insanlardan etkilendiği ve eserleri bazında beslendiği görülmektedir. O, toplumun ve bireyin sorunlarına duyarsız kalmamakla birlikte onların sorunlarına çözüm yolları sunmayı ihmal etmemiştir.

Gerek babasının memuriyeti dolayısıyla “gezici” bir çocukluk geçirmesi gerekse de Orhan Okay, Nurettin Topçu, Ezel Erverdi gibi önemli isimlerle tanışıklığı onun fikir ve his dünyasında önemli etkiler bırakmıştır.

B.Eserlerinin Türk Hikâyeciliğindeki İzdüşümü

Edebiyatımıza nadide eserler kazandıran Mustafa Kutlu’nun çocuk hikâye kitabı olan *Yıldız Tozu* ile birlikte otuz hikâye, on iki deneme, üç gezi ve iki araştırma-inceleme kitabı mevcuttur. Onun ilk hikâye kitabı olan *Ortadaki Adam*, 1970’te Hareket Yayınları arasından yayımlanmıştır. 1972’de ise Sabahattin Ali üzerine biyografik bir çalışma neşretmiştir. *Gönül İşi* başlıklı ikinci hikâye kitabı da 1974’te yayımlanmıştır. O, yazarlık serüveninde başlangıç merhalesini oluşturan bu iki kitabın tekrar baskılarını istememiştir. Onun fikriyatında *Hareket* dergisi önemli bir yere sahiptir. Nitekim ilk iki eserinde yoğun olarak işlenen Anadolu romantizmi, kent hayatının yapaylığı ve kırsal yaşamın tabiliği temalarında modernizme ve geleneksel değerlerin yitimine eleştiriler okunmaktadır.

³ Kemal Aykut, Nusret Özcan, *Mustafa Kutlu Kitabı*, Nehir Yayınları, 2001, s. 26.

⁴ Mustafa Kutlu Edebiyatı 50. Yıl 2018 Ajandası, Haz. H. Salih Zengin, Dergâh Yayınları, 2018.

Kutlu, 1970-72 yılları arasında Erzurum'da çıkan *Adımlar* dergisinin yayımına katkıda bulunmuştur. Bu dergide daha sonra şiirleri de neşredilmiştir. 1974'te öğretmenliği bırakan Kutlu, 1979-82 yılları arasında *Hareket* dergisinin yazı işleri müdürlüğü görevini yürütmüştür. Onun eserleri, *Fikir ve Sanatta Hareket* dergisinin yanı sıra *Türk Edebiyatı, Yönelişler, Hisar, Düşünce* gibi dergilerde yayımlanmıştır. O, 1977'de kurulan Dergâh Yayınevi'nde uzun yıllar çalışmaya devam etmiştir. Dergâh Yayınevi'nin çıkardığı *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin ikinci cildinden itibaren yayın yönetmenliğini yapan Kutlu, bu ansiklopedinin pek çok maddesini de yayına hazırlamıştır.

Şimdi de Kutlu'nun eserlerinin biçem ve biçim yapılarına, muhtevasına, konularına, karakter özelliklerine, temel sorunsallarına ve çözüm unsurlarına kategorik olarak göz attığımızda bunlarla ilgili genel anlamda şu değerlendirmelerde bulunabiliriz:

1.Ortadaki Adam

Ortadaki Adam (1970), Kutlu'nun Erzurum, Tunceli ve Erzincan'da geçirdiği yıllarda kaleme aldığı metinlerden oluşmaktadır. Eserde birbirinden bağımsız on sekiz hikâyeye bulunmaktadır. Eserde modernleşmeyle birlikte köyden kente göç, kentleşme, kentlileşme ve bunlara bağlı olarak değişen toplumsal yapı konu edilmektedir. Kutlu, kitapta geleneksel değerlerin yitimini eleştirel bir dille anlatmakta ve gelenek ile modernizm arasında kalan bireyi “ortadaki adam” olarak nitelendirmektedir.

2.Gönül İşi

Gönül İşi (1974), birbirinden bağımsız on hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyede de modernizme ve sonuçlarına başkaldırı niteliğinde eleştiriler yer almaktadır. Bütün hikâyeler aslında konu itibarıyla benzerlikler ve ayrılıklar taşıması bakımından farklı bir boyutta kesişir.⁵ Türkiye'nin 1970'li yıllarda yaşadığı kargaşa, modernleşmenin kent ve köy arasındaki uçurumu genişlettiği bir durumda insanımızın hayata bakış açısındaki değişim ve dönüşüm bu hikâyelerin tümünde farklı bir boyutuyla karşımıza çıkarılmaktadır. Zira yazılan hikâyelerde hem köylü hem kentli hem de köyden kente yerleşen insanın trajikomik durumu dramaturjik bir üslupla anlatılmaktadır.

⁵ M. Fatih Kanter, “Gönül İşi'ni Gönülden Okumak”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Sayı: 462, Nisan 2012, s. 67.

3.Yokuşa Akan Sular

Yokuşa Akan Sular'da (1979) Türk toplumunun değerler bağlamında özellikle 1980 sonrası geçirdiği değişim ve dönüşüm anlatılmaktadır. Köyden kente göç olgusuna dayanan hikâyede, göç eden ve daha önceden kente yerleşmiş insanların geleneksel değerlerinin yozlaşması ve yitimi söz konusu edilmiştir. Bu hikâyeye, Doğu'nun klasik hikâyeciliğinden mülhem Kutlu'nun geliştirmeye çalıştığı yeni hikâyecilik anlayışının ilk örneği olması bakımından önemlidir.

4.Yoksulluk İçimizde

Yoksulluk İçimizde (1981) genel hatlarıyla, aynı sosyal sınıfa mensup, kültürel yeterlilikleri denk olan Süheylâ ile Engin'in girift, heyecansız aşkları çerçevesinde zenginlik-fakirlik dikotomisini aşmaya çalışırken buldukları yerden farklı ve fakat bir üst düzeye sıçrayan insanları anlatır. *Yoksulluk İçimizde* bir dönemin genel karakteristiği olan ekonomik refah, kısa yoldan zengin olma, hidayete erme temalarıyla örülmüş, insanın varoluşsal kimliğini bulmaya, iyiye ve güzele ulaşmaya yatkın olduğunu; dünyanın yapısal biçiminin hep kötü tercihlere açık, bu dünyada bulunmanın temel sorunsalının hakikati aramakla sükûn bulduğunu gösterir.⁶ Kutlu, bu hikâyesinde modernizme ve modernizmin imkânlarına bir nevi eleştiri getirmektedir. Süheylâ ve Engin'in aşkları çerçevesinde gelişen hikâyede kahramanlar iki zıt kutbun temsilcisi olarak ontolojik sorgulamalarla ele alınmaktadır.

5.Ya Tahammül Ya Sefer

Ya Tahammül Ya Sefer (1983) kitabının isminin, kime ait olduğu belli olmayan;

Kıldım bela-yı aşk ile ben, müptela sefer

Meşhurdur ki aşığa ya tahammül ya sefer

beytinden mülhem bir isim olduğu düşünülmektedir. Nitekim hikâyenin anlam katmanları ile beytin içerik çağrışımları birbirini destekler mahiyettedir. Kutlu, bu hikâyeyle dünyada var olmanın ve belli bir hedef peşinde yerini almanın arka planını anlatırken en idealist, adına dava

⁶ Ercan Yıldırım, **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği**, Ebabel Yayınları, Ankara, 2007, s. 41.

denen mefhumun peşinde kendi dünya görüşlerini gerçekleştirmek için çabalayan insanların buldukları konumdan nasıl zıt bir çerçeveye oturduklarını, davalarından nasıl döndüklerini aktarır. Bunu aktarırken dava insanların ruhsal dünyalarında yaşadıkları çelişkileri de açık bir şekilde vermeyi ihmal etmez.

6.Bu Böyledir

Bu Böyledir'deki (1987) en belirgin motif hiç kuşkusuz lunaparktır. Kutlu, “Dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. (Allah'ın azabından) korunanlar için elbette ahiret yurdu daha iyidir. Düşünmüyor musunuz?”⁷ ayeti uyarınca dünyanın bu niteliğini, kendine has özelliğinden dolayı lunapark metaforuyla anlatır. *Bu Böyledir*'de modernleşme sürecinde geleneksel değerlerin yozlaşmasına ve yitimine maruz kalmanın en acı hikâyesini anlatmaktadır. Hikâyenin kahramanı Süleyman tarafından yaşanan değişimin karşısında her ne kadar Kambur Hafız dursa da değişim kaçınılmazdır. Modern kentli insanın bunalımını yaşayan kahraman “arada kalmann” altında ezilmektedir.

7.Sır

Sır'da (1990); “Sır”, “Tarihin Çöp Sepeti”, “Politik-Vizyon”, “Her Ne Var Âlemde”, “Aramakla Bulunmaz”, “Mürit”, “Satılık Huzur” ve “Cüz Gülü” adı altında sekiz hikâye yer alır. İlk bakışta birbirinden bağımsız gibi görünen bu hikâyeler yakın yahut uzak göndermelerle ve/veya tematik düzlemde olay örgülerinin gelişimi, kişilerin sürdürdüğü hayat tarzı bakımından birbirine bağlanarak büyük bir hikâyenin vak'a halkalarını, daha yerinde söyleyişle kendi içinde bütünlük taşıyan parçalarını oluşturur. Bütün bu hikâyeler, belli bir ilgiyle çekirdek hikâye diyebileceğimiz birinci hikâye olan Sır'a bağlanarak onun çevresinde şekillenir.⁸ Kutlu'nun bu hikâye kitabında özelde birey, genelde ise kurum açısından modernleşmenin getirisi olan birtakım bunalımlar ve bireyin/toplumun/kurumun değişimi ve dönüşümü anlatılmaktadır. Muhtevası ve mahiyeti bakımından toplumda kutsal bir yer edinmiş olan tekke ve cemaatinin geleneksel değerlerin yitimine izin vermemesi ve modernleşmeye ayak diremesi gerekirken kurum olarak

⁷ En'âm Suresi'nin 32. Ayeti, **Kur'an-ı Kerim** Türkçe meali.

⁸ Cafer Gariper, “Mustafa Kutlu'nun Sır Hikâyesinde Yabancılaşma, Yalnızlaşma, İnsanın Yitimi ve Süreksizlik”, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012, s. 114.

modernleşmeden edememiş olması izlenmektedir. Kutlu'nun kurum olarak bir tekkeyi, mürşidini ve müritlerini deformasyona uğratması aslında modernleşmenin boyutlarını göstermesi açısından oldukça önemlidir. *Sır* hikâyesi başlı başına kentleşmiş modern insanın bunalımlarını ihtiva etmektedir.

8.Arkakapak Yazıları

Arkakapak Yazıları (1995) hikâye ismi ile neşredilmesine rağmen yazarın *Dergâh* dergisinin arka kapağında yayımlanmış çoğu deneme stiline yakın edebî metinlerini bir araya getirdiği eserdir. Hikâyede kır-kent ayrımı, değişen toplumsal yapı konu edilmektedir. *Arkakapak Yazıları* genel olarak deneme tarzında yazıldığı için klasik hikâye kuramında yer alan ve yazarı örten anlatıcıya pek rastlanmaz. Kutlu'nun kendisi anlatıcı olarak doğrudan çıkar karşımıza. Bu sebeple yazılanların gerçekliği konusunda bir endişeye kapılmadan kurgusal bir okuma düşüncesini de ortadan kaldırmış oluruz. O, *Arkakapak Yazıları* 'nda yaşadığı kentte kendine ilginç gelen, önemli bulunduğu kişileri, mekânları anlatırken çağrışımlar yoluyla genellemeler yapar. Toplumsal piramidin en alt tabakasındaki bireylerin, marjinal tiplerin üzerinde duran Kutlu (elit/havas kesime olan mesafeli duruşunu burada da devam ettirir) bu kişilerin sıcak, samimi, içten ve tüm doğallıklarıyla giriştikleri yaşam koşullarını anlatır. Onun için, “ekâbirlerin serencamlarındansa”, Eminönü'ndeki armut ağacını anlatmak daha önemli ve fonksiyoneldir. Bu açıdan bakıldığında avama yaklaştığını ve teritoryal bilinci önemseddiğini söylemek mümkündür.

9.Hüzün ve Tesadüf

Hüzün ve Tesadüf'te (1999) daha önce *Dergâh* dergisinde yayımlanan 16 hikâye toplanmıştır. *Hüzün ve Tesadüf*'ü diğer kitaplardan ayıran en önemli özellik eseri oluşturan hikâyelerin genel planda bir bütünlük oluşturmamasıdır. Hemen her hikâye ayrı bir hassasiyeti, ayrı bir temayı yansıtır. Bu bağlamda konu ve izlek bakımından hikâyeleri başlıklar altında ele almak daha anlamlıdır. Kutlu'nun genel hikâye yapısında gözlenen geleneksel-modern ayrımını alenen ele alan ve konuya ironik yaklaşan hikâyeler, fantastik öğeleri içerenler, çocukluğun izlerini barındıran hüzünlü arkadaşlar, bireyler, “Hareket Felsefesi”ni kapsayan denemeye yatkın olanlar ve ayrı ayrı temaları olan klasik hikâye kalıbında olanlar... Hemen tüm izlekler ve konular *Hüzün*

ve *Tesadüf*'te yer bulmaktadır.⁹ Ancak ne kadar ayrı birer tez, antitez, sentez ve proses barındırır da *Hüzün ve Tesadüf* yine Kutlu hikâyeciliğinin özelliklerini içeren kaygılarla yola çıkmış, spesifik anlatım biçimini ve biçimini barındıran genellikle ince duyarlıkların hikâyeleridir.

10.Uzun Hikâye

Uzun Hikâye (2000) Kutlu'nun yaşamından izler taşıyan bir hikâye kitabıdır. Kitapta hikâyenin kahramanları olan Sosyalist Ali ile oğlunun yer-yurt edinebilme maceraları anlatılmaktadır. Bu hikâye, aidiyet probleminin bireyler üzerindeki baskısının kitabıdır. Bu hikâye, dünyaya dâhil olamamış, belli bir yaşam felsefesi geliştirememiş, insanlarla ilişkilerinde sabite yakalayamamış, en önemlisi ise mekânsızlığın felsefesini yapmış bir kitaptır. Dolayısıyla o, bu hikâyeye birlikte sağlam bir dünya görüşü için uzamsal alanı zorunlu görmüş, geçici mekânlarda konaklayan bireylerin hem mekân hem zaman hem de düşünce bağlamında esaslı bir aidiyet bağı kuramadığının altını çizmiştir. Bunu yaparken de tragedya ve mizaha da geniş ölçüde alan açmıştır.

11.Beyhude Ömrüm

Beyhude Ömrüm'de (2001) birçok konu bütüncül tarzda bir arada yer alır. Kutlu'nun, konusu köyde (kısmen kasabada) geçen hikâyelerinden oluşan bu kitapta genel olarak 1950 sonrası Türk roman ve hikâyesinde örneklerine sıkça rastladığımız küçük köy, toprak, aile ve elbette “göç” meseleleri ele alınmıştır. Onun bütün eserlerinde görülen toprak ve tabiat sevgisi burada yoğun biçimde karşımıza çıkar ve hatta sevgiyle hemzemin bir coşkuya dönüşür. Modern insanın hayatından ve gönlünden çıkan tabiat, çiçek, toprak, güneş, yıldızlar ve aydan istediği biçimde ve oranda bahsetme özgürlüğüne kavuşur burada. Hikâyede daha çok Gülpaşa Çavuş'un oğlu olarak tanıdığımız bir kahramanın, (Berber Hacı'ye göre Yedigâr'ın) yavaş yavaş küçülme ve tenhalaşmakta olan köyünde bir bahçe kurma sevdası ve çabası konu edilir. Bu, yaşları geldiğinde ve fırsatı yakaladıklarında İstanbul'a göçen, orada düzen kurup zengin olan ve doğup yaşadıkları yeri artık merak bile etmeyen insanlarla köyde kalmakta direnenlerin hikâyesidir.¹⁰ *Beyhude Ömrüm*, başkaları bağlamında küçük olan dünyasında bile kendi iç zenginliğini, varoluşsal

⁹ Ercan Yıldırım, a.g.e., s. 134-135, 143.

¹⁰ Mehmet Samsakçı, “Mustafa Kutlu'nun Sır Hikâyesinde Yabancılaşma, Yalnızlaşma, İnsanın Yitimi ve Süreksizlik”, *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. M. Fatih Andi, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012, s. 198.

tecessüs ve tözünü harekete geçirerek, kendi felsefesine uygun feyzini içinden aldığı; kendi çabasıyla meydana getirdiği, üzerine iman ettiği, besleyip büyüttüğü ve uğruna canını koyduğu bahçesinde, bir eğlencelik olan fani dünyanın üzerine yürüyen Yadigâr; varoluşunun getirdiği izleği takip ederek, yine onda yok olmanın mücadelesi içinde kendini gerçekleştirmenin, özsel iç söylemini konuşurmanın en saf hikâyesini anlatmaktadır. *Beyhude Ömrüm*’de “göç” olgusu, köy ve köy insanının üzerinden göçün sebep ve sonuçları ele alınmaktadır. Çerçeve mesele “göç” olsa da temelde bireyin varoluşsal sorgulamaları ve ontolojik sorunsalları anlatılmaktadır.

12.Mavi Kuş

Mavi Kuş (2002) hikâyesi kurgusu bakımından Kutlu’nun diğer hikâyelerinden ayrılmaktadır. Anadolu’nun hizmet gitmeyen klasik kasabalarından birinden hareket eden ve birbirinden bağımsız, içlerinde gâvurların da bulunduğu yolcuların yaptıkları seyahatlerle gelişen hikâyenin sonu da bir o kadar etkileyicidir. Zira hikâyenin sonuyla birlikte gerçeklik üzerinde düşünme imkânı sağlayan Kutlu, bize sunulan her türlü varsayım, hayat, sonuç ve sürecin ne kadar gerçek olduğunu, imajların egemen durumda bulunduğu bu modern dünyada hakikat kapısının hangi yöne ve nereye açıldığını da gözler önüne serer. Otobüste yolculuk yapanların hepsinin farklı dünyaları, zevkleri, gönülleri, özlemleri bulunduğu altını çizen Kutlu, ne kadar özgün yaşam koşullarına sahip olsa da tüm insanların belirlenmiş bir son durakta ineceklerini ifade eder. İsminin sembolik bir değer taşıdığı hikâyenin sonunda aslında anlatılanların hikâye değil de film setinde canlandırılan bir sahne olduğu anlaşılmaktadır. Anlam bakımından da sembolizmi barındıran hikâye, dünya hayatında insanın rol yaptığı, bir nevi oyun oynadığı mesajını vermektedir.

13.Tufandan Önce

Tufandan Önce (2003) siyasetin merkeze alındığı ve yoğun olarak işlendiği bir hikâye kitabıdır. Hikâyenin başkahramanı adını bilmediğimiz bir Anadolu kasabasının değişmez Belediye Başkanı Şemsettin Bilin, artık herkesin işini görmekten, herkesin problemini çözmekten sıkılmış, hatta bunalmış, artık “kendini gösterme”, yani siyasete girme, milletvekili olma vaktinin geldiğini düşünen sevimli bir adamdır. Biz onu ve kasabasını, kurulacak bir tesisin açılış törenine hazırlanırken tanırız. Bilin, “seven, sevilen, büyükle-büyük, küçükle-küçük olmasını bilen, partide

sözü geçen ama sürekli parsayı başkalarının toplaması”nı izlemek zorunda kalan; her seçim döneminde ismi gündeme gelen fakat listeler açıklandığında hep son sırada yer alan birisidir. Şemsettin Bilen ve rakibi İdris Güzel etrafında şekillenen hikâye yozlaşan siyaset ahlakını gözler önüne sermektedir. Hikâyenin ana eksenini oluşturan “açılış töreni”nin hazırlık aşamaları dolayısıyla tanıdığımız tüccar ve politikacılar, bize bir dönemde bürokrasinin, çeşitli siyasî ritüellerin, öne çıkma gayretlerinin insanî değerlerin ne kadar uzağında kaldığını veya yerine geçtiğini, Türkiye’de siyasetin bir hizmet vasıtası olmaktan çıkarak ferdî tatmin ve sivrilme, zenginleşme sahası hâline geldiğini gösterir. Bir belediye başkanının üzerinden Türkiye’deki siyasiler ve siyasilerin icraatları ironik bir üslupla anlatılmaktadır. Modernleşmeyle birlikte değer yitiminden bireyler ve çeşitli kurumlar etkilendiği gibi siyaset kurumu da bundan nasibini almıştır. Bireyin ve toplumun değiştiği, dönüştüğü ve yozlaştığı bir ortamda siyaset kurumunun kendini koruması elbette mümkün değildir.

14.Rüzgarlı Pazar

Rüzgarlı Pazar (2004) kitabında Kutlu’nun yoksulluğun yanı sıra sosyal dayanışma ile ilgili düşüncelerini de okumaktayız. Yoksulluğun yalnızca insanların kendi sorunları ve kaderleri olmadığı tezini de öne süren Kutlu, zenginlere zenginliklerini hatırlatarak onların fakirleri gözetmeleri gerektiğini belirtir. Yoksulluğun kader olduğu gibi, çaresinin de yine kaderde yazılı olduğunu belirten Kutlu, zaman zaman devlete, zenginlere seslenirken, orta halli vatandaşları da toplumsal dayanışma ve kardeşlik gölgesinin altına çağırmaktadır. *Rüzgarlı Pazar*, Kutlu’nun tematik anlamda yoksulluk sorununa eğildiği bir kitaptır. Yoksullukla birlikte kentleşmeyi ve gecekondu başta olmak üzere kentleşme sorunlarını dile getirmektedir. Köyden kente göçün sebeplerinden bazısı da kahramanlar üzerinden anlatılmaktadır. Bununla birlikte kentte yaşamının psikolojik zorluğu da ifade edilmektedir.

15.Chef

Chef’te (2005) Kutlu, kapitalizm seline kapılmış bir ailenin, paralı ve konforlu bir hayat sürmek için seçtikleri yolda yürüyen bireylerini anlatmaktadır. Bankacı Hüseyin Hüsnü Şen, karısı Arzu ve oğlu Özgür’ün hikâyeleri üç ana bölüme ayrılarak anlatılmaktadır. Hüseyin Hüsnü Şen’in en

büyük ideali müdür olmak ve bir galeride gördüğü arabayı alabilmektir. Arzu da, zamanla kanaat duygusunu kaybedip hazza ve paraya koşan bir insan haline gelir. “İnsan bir kere gelir cihana” sözünü esas alan ve hiçbir fikrî ve içtimaî meseleyle ilgilenmeyen üst kat komşuları Gülşen’e uyarak ailesini terk eder ve Bodrum’da lokanta işletmeye gider. Özgür ise kapitalizmin içinde doğmuş bir neslin temsilcisidir. Hayatını para kazanma üzerine kurmuştur. Bu hırsı onu birçok sıkıntıya uğratar, ama yaşadığı hayat ona daima parayı empoze ettiğinden hırsını yenemez.¹¹ Sabır gösteremeyen ve kanaat duygusunu kaybeden, bu nedenle de para kazanmak için hırslarının esiri olan bir ailenin dramının dile getirildiği bu hikâye modern insanın bunalımının tipik bir örneğini gözler önünde sermektedir.

16.Menekşeli Mektup

Menekşeli Mektup (2006); “Hacca Gidebilmek”, “Kar Üstüne Kan Damlar” ve “Menekşeli Mektup” hikâyelerini ihtiva etmektedir. Üç hikâyede de aşk teması dile getirilmiştir. “Menekşeli Mektup”ta İncilâ Hanım’ın işleri için Almanya’ya giden kocasına olan aşkı ve karısı, eski sevdiğine kaçan postacının aşkı; “Hacca Gidebilmek” hikâyesinde Kadir’in kutsal topraklara ve Cenab-ı Hakk’a olan aşkı, “Kar Üstüne Kan Damlar” hikâyesinde de sevdiği kıza kavuşamayan askerin aşkı anlatılmaktadır. Her üç hikâye aşk çerçevesinde gurbet ve özlem temalarını da barındırmaktadır.

17.Kapıları Açmak

Kapıları Açmak (2007) bütün olumsuzluklara rağmen kimliğini koruyan Zehra’nın dramını anlatmaktadır. Sevgilisi Cihan’ın sevgilerine sahip çıkamayışına, İpsiz Kemal’in zorbalıklarına, kentte maruz kaldığı olumsuz yaşam koşullarına, ağabeyi Ahmet’in onulmaz para hırsına ve kasaba halkının tüm dedikodularına karşı duran Zehra, onurlu bir yaşam için kapıları zorlamaktadır. Kutlu’nun *Gönül İşi* ve *Yoksulluk İçimizde* hikâyelerinde olduğu gibi *Kapıları Açmak*’ta da ezan sesi önemli bir işleve sahiptir. Hikâye kahramanlarının hayatları ile ilgili aldıkları radikal kararlar esnasında ezan sesi duyulmaktadır.

¹¹ Sezai Coşkun, “Ne Yapmalı Sorusunun Hikâyesi: CHEF”, *Yağmur Dergisi*, Sayı: 29, [Ekim-Kasım-Aralık 2005, s. 14.](#)

18.Huzursuz Bacak

Huzursuz Bacak (2008) kitabı, hikâyenin ana kahramanı Ömer Faruk'un yıllar sonra yurt dışından memleketine dönmesiyle başlamaktadır. Memlekete ayak bastıktan sonraki izlenimleriyle büyük bir düş kırıklığına uğrayan Ömer Faruk'ta huzursuz bacak sendromu hâsıl olmuştur. Çünkü karşılaştığı manzara hiç de iç açıcı değildir. Kısaca kimlik problemi olarak adlandıracağımız görüntüler Ömer Faruk'u çok rahatsız eder. Onun babası bir tıp profesörü, annesi ise arkeoloji doçentidir. Aile, evlerinin temelini atarken Yasin'ler, ilahiler, dualar okumuştur ya da okutmuştur. Hatta babası ve onun nesli, muhafazakâr kesim, kolejleri “vatanın bağrına saplanmış bir hançer” olarak görmekteydiler. Oysa Ömer Faruk iyi bir öğrenim görmek için koleje yazdırılmıştır. Ayrıca Ömer Faruk'un da içinde bulunduğu muhafazakâr kesim, daha sonraları kendi kolejlerini kurmuşlardır. Ömer Faruk memlekete dönüşte görür ki, kendisinin hâlâ inandığı, savunduğu değerlere ve ilkelere bağlı, aynı fikir dünyasında yer alan kimseler pek kalmamıştır.¹² Hikâyenin sonunda büyük bir düş kırıklığına dönüşen bu durum, Ömer Faruk'un kendini tabiata atması ile bir ruh ferahlamasına ve arınmasına dönüşür. Yani o, yurt dışından döndükten sonra, birikiminin ve kariyerinin gerektirdiği bir sosyal çevreye değil, taşraya ve tabiata sığınmıştır. Böylece modernizme ve modernizmin imkânlarına sırtını dönen Ömer Faruk'un huzursuz bacak sendromu da son bulmuştur.

19.Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı'nda (2009) devletin ve insanların unuttuğu, İstanbul'un ücra yerlerinde bulunan metruk bir devlet dairesinde memur olarak görev yapan Tahir Sami Bey'in çoğu insanın dikkatini celp etmeyen sıradan ve sade yaşamı anlatılmaktadır. Hikâyede gerçekte olmayan bir kişinin son derece gerçek hissi uyandıran özel yaşamı dile getirilmektedir. Anlatıcının/yazarın hikâye içinde ismini zikretmesi, yazarın mesleği ve üslubu gerçeklik hissini güçlendirmektedir. Gerçek dünyada konuşlanmış olan Mustafa Kutlu ile kurnaca dünyada konuşlanması istenilen “Mustafa Kutlu” arasındaki bağ, aidiyet ve yakınlık/benzerlik konusunda

¹² Şaban Sağlık, “Taşra Değerlerine İtibanı İfade Eden Yapısıyla Mustafa Kutlu'nun Hikâye Estetiğinde 'Komik', *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. M. Fatih Andi, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012, s. 172.

hangi izah gerekçelerini getirirsek getirelim, görece bir bağıdır; itibaridir. Çünkü kurmaca dünyada yer alan ve kurmaca dünyanın kurallarına tâbi olan, kurmaca dünyanın ikliminde hayat bulan, yine bu dünyanın kurallarına göre hareket eden, nihayet kurmaca dünyanın imkânları doğrultusunda kendine özgü kişiliği, mizacı, felsefesi olan biridir. Nitekim *Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı*'nı hikâye etmeye niyetlenen anlatıcı böyle biridir ve adı, asıl “Mustafa Kutlu” ile aynı olsa da, aradaki yakınlık veya benzerlik biçimseldir.¹³ Onun, yani kurmaca dünyada konuşlanması istenilen “Mustafa Kutlu”nun, gerçek dünyada konuşlanmış olan Mustafa Kutlu'nun yapıp alışkanlık haline getirdiği gibi mahalleleri dolaşması, mahallelerin tarihi ve sâkinleri hakkında bilgi toplaması, nihayet bu yöndeki gözlem ve bilgilerini gazetede yazıya dökmesi, tamamen ait olduğu kurmaca dünyanın mantığıyla açıklanmalıdır.

20.Zafer Yahut Hiç

Zafer Yahut Hiç 'te (2010) Oya, Bulut, Ferit ve Canan arasındaki karşılıksız sevdaların iç içe geçmiş hikâyesi anlatılmaktadır. Aşkın çerçevelediği hikâyede birçok soruna değinilmiştir. Çarpık kentleşmenin bir örneği olarak Tepeköy anlatılmaktadır. Kentleşmede ortaya çıkan sosyolojik, ekonomik, çevresel sorunlar ve ağır işleyen bürokrasi dile getirilmektedir. Gecekonular, arıtma tesisi bulunmayan fabrikalar, alt yapı bozukluğu, hazine arazilerine yerleşmeler gibi birtakım siyasal ve ekonomik anlamdaki usulsüzlükler, su sıkıntısı gibi birtakım sorunlar kent olmaya çalışan Tepeköy'ün sancılarındandır.

21.Hayat Güzeldir

Hayat Güzeldir'de (2011) Kutlu'nun diğer hikâyelerinden farklılık arz eden temalar seçilmiştir. Eserde Kutlu'nun “mesele” edindiği temlerin dışında bambaşka temalara yer verdiği görülmektedir. Şimdi geldiği son noktaya bakalım yazarın. O, bu hikâye serüveninin sonuna geldi, *Hayat Güzeldir*'in kapısına vardı. Taşra, çözülme, uzun hikâyeler, meddah anlatımı ve sonra bir kapıya dayandı Kutlu: “*Hayat Güzeldir*” dedi. Gelip dayandığı kapı bu. Şükür kapısı bu, rıza kapısı, kanaat kapısı... Bu kitaptaki hikâyelerin hemen hepsinin ortak temi, insan kadrosunun

¹³ Mehmet Tekin, “Mustafa Kutlu'nun Bir Karakter Tasarımı: Tahir Sami Bey”, *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. M. Fatih Andi, Bahtiyar Aslan, İstanbul, s. 240.

tümündeki ortak yön bu.¹⁴ Bu ortak yönler; şükür, sabır, kanaat, tevazu, merhamet, rıza, paylaşma, yardımseverlik çerçevesinde şekillenmiştir.

22. Anadolu Yakası

Anadolu Yakası'nı (2012) Kutlu, gazeteciliğe ait bir yöntem olan nehir söyleşi şeklinde kaleme almıştır. Kitap, yerel bir televizyon kanalı sahibi ile bir gazeteci arasında geçen söyleşiyi ihtiva etmektedir. Hikâyede köy insanının kentte yaşama mücadelesi, “muzır alet” olan televizyonun insanları egemenliği altına alması ve izlenmesi empoze edilen programlar sebebiyle ahlakî yozlaşmaya ve toplumsal çözülmeye etkisi, siyaset-medya ilişkisi dile getirilmektedir.

23. Sıradışı Bir Ödül Töreni

Sıradışı Bir Ödül Töreni'nde (2013) Kutlu'nun hiç değişmeyen konusu olan yoksulluk işlenmektedir. Hikâyenin kahramanlarından biri olan Nezaket üzerinden yoksulluk ve ondan kurtulmanın yolları anlatılır. Bunun yanı sıra kitapta bahsi geçen Akdeniz'de Bodrum civarında deniz kenarında bulunan ve ahtapotlarıyla ünlü olan bir kasabada Kafadanbacaklılar Derneği kurulur. Bu derneği çalışkan biri olan Tufan öğretmen kurar. Ahtaptan hareketle Tufan Hoca'nın teklifiyle derneğe Kafadanbacaklılar adı verilir. Memleketin başarılı isimlerine ödül vermek için bir tören düzenlenir. Tören sayesinde kasabanın adı duyulacak, reklamı yapılacak ve böylece kasaba esnafı gelen turistlere daha fazla satış yaparak bolca para kazanacaktır. Derneğin ödüle layık gördüğü insanların ödül törenindeki söylem ve eylemleri; tören sonrasında alanda geceleleyen insanların gün ışığıyla ortaya çıkan vaziyetleri modern hayatın modern bireylerini tanıtmaları açısından oldukça önemlidir. Kitabın bir diğer özelliği de Kutlu'nun unutulmaya yüz tutmuş olan el sanatlarına dikkat çekiyor olmasıdır.

¹⁴ Alâattin Karaca, “Küçük, Güzel ve Şükür Kavramları Çerçevesinde Hayat Güzeldir'deki Hikâyeler, *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. M. Fatih Andi, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012, s. 230.

24.Nur

Nur'da (2014) hikâyenin kahramanlarından genç bir mimar olan Nur'un kendi iç dünyasında yaşadığı sıkıntılara çare bulmak için çaldığı kapılar ve yol üstünde tanıştığı insanlar anlatılmaktadır. Ana karakterin etrafında şekillenen fotoğrafta yerlerini alan her bir kişiyi, Kutlu usta bir fotoğrafçı uzmanlığıyla tek tek gözümüzün önünde canlandırmaktadır. Hikâyenin kahramanlarından bir başka genç ve Nur'a göre daha heyecanlı bir mimar olan Sinan, babası Kadırgalı Hamal Ali, ağabeyi delikanlı Demirci Cemil, hasta kardeşi Çiçek ve onun yavuklusu Cüneyt, yine Nur'un babası Raci Bey ve daha birçok kişi bu hikâyede fotoğraftaki yerlerini alıp bize bir insanlık durumunu anlatmaktadır. Kutlu, bir hakikat yolculuğu olarak tanımlanabilecek olan bu hikâyeyle bizi bir dizi maceranın peşinden sürüklemektedir.

25.Tirende Bir Keman

Tirende Bir Keman (2015) hikâyesinde toplumun duygu ve düşüncelerine ayna tutan Kutlu, hayat verdiği karakterlerle bize insanlığın en tabii hâllerini aktarmaktadır. *Tirende Bir Keman* kitabını okurken okuyucu müzikal bir tren yolculuğuna çıkmaktadır. *Tirende Bir Keman*, Kutlu'nun kendi ifadesiyle “bekâretini kaybetmemiş masumiyet” günlerine göndermelerin yanı sıra taşra yaşantısına dair zengin öğelerle süslü bir içeriğe sahiptir. Onun hikâyelerinin ana temasını oluşturan taşra yaşantısı bu hikâyede belirgin bir şekilde gözler önüne serilmektedir.

26.Hesap Günü

Hesap Günü'nde (2015) insanın ölümünün “küçük kıyamet” olduğu vurgusu öne çıkmaktadır. Modernleşmeyle birlikte yaşadığımız toplumsal dönüşüme her zaman olduğu gibi sinemagrafik bir bakış açısıyla yaklaşan Kutlu'nun bu hikâyesinin de merkezinde yine insan var. Hikâye, varlıklı bir Osmanlı paşası olan Arif'in torunu Bedir'in musalla taşındaki tabutuyla açılmaktadır. Hikâyenin anlatıcısı da bizzat musalla taşındaki Paşazâde Bedir'in ta kendisidir. Hikâye, bu yönüyle Kutlu'nun alışıldık hikâyelerinde bugüne dek fazla rastlanmayan çarpıcı ve farklı bir özellik taşımaktadır. Osmanlı paşası Arif'in torunu olan Paşazâde Bedir, sınıfsal anlamda Kutlu hikâyelerinde az rastlanan kahramanlardan biridir. Eserlerinde daha çok Anadolu insanının

sadeliğine ve saflığına değinen Kutlu, *Hesap Günü*'nde Beyaz Türklerin dededen toruna uzanan macerasını ele alarak bu kesimin benzer dönüşüm içindeki yerine odaklanmaktadır. Bu yönüyle de hikâyedeki satır aralarından dinle araya konan mesafeden yabancılaşmaya, toplumla bütünleşik yaşantıdan bireyselliğin ön plana çıktığı yaşam tarzına, ihracata dayalı kalkınma hamlesinden pazar ekonomisinin fırsatlarına, kendisini dünyaya kaptıran bireylerden popüler kültüre kadar birçok temayla da hesaplaşmaktadır. Kariyer ile idealsizliğin birebir sürüp gittiği hikâye, içindeki kahramanlar aracılığıyla bizlere bireysel savruluşları, kimliğiyle sorunlu insanların tatminsizliklerini ve bunalımlarını bir tuval gibi resmediyor. Ölüm ile yaşam, maddiyat ile maneviyat, hüznün ile sevinç, bencillik ile paylaşım arasında med-cezirlere kapı aralayan hikâye, okura da nefis muhasebesi yapma imkânı vermesi bakımından öne çıkmaktadır. Her hikâyesinde olduğu gibi bu hikâyesinde de kahramanları aracılığıyla insanlara merhamet ve şefkatten beslenen bir ruh hali ile bakan Kutlu, samimi ve objektif gözlem yeteneğini bu hikâyesinde de sürdürmeyi ihmal etmemiştir. Hep yaptığı gibi içten ve nükteli anlatımıyla alışıldık üslubunu bu hikâyesinde de öne çıkaran Kutlu, kitabın son cümlesinde, musalla taşında yalnız başına kahramanını değil, okuyucusunu da bırakmayı ihmal etmiyor ve hikâye bittiğinde bu defa kendi hikâyemiz başlıyor yüreğimize ağırlık çöktüren içimizdeki sestem yankılanan şu cümleyle: “Az önce orada biri vardı. Şimdi yok.”

27.İyiler Ölmez

İyiler Ölmez'de (2016) yoksulluk, taşra yaşantısı, dayanışma ve merhamet gibi çeşitli konulara iyimser bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. *İyiler Ölmez* hikâyesini tüm hikâyelerinde olduğu gibi anlaşılır sade bir üslupla anlatırken söyleşi tekniğini kullanan ve böylece okuyucusuna kolay bir okuma imkânı sunan Kutlu, insanın içindeki iyilik yapma arzusunun bir şekilde herhangi bir gelişme esnasında rastlantısal olarak ortaya çıktığını ve bunun da insanlar tarafından kolayca unutulmadığını örneklemektedir. Hikâyede gösterişsiz bir şekilde yaşayan, sadeliği kendine düstur edinen ve “her şeyi devletten beklemek”ten bağımsız olarak devletin yapmadığını, belki de yetişemediğinden yapamadığını yapmak için harekete geçen insanlar, farkında olmadan derunî bir hakikati imlemektedir: “İyiler Ölmez.”

28. Tarla Kuşunun Sesi

Tarla Kuşunun Sesi (2017) hikâyesinde bilindik üslubundan biraz farklılaşan Kutlu, yerel unsurları, köy ve köylü motiflerini ustaca kullanmaya devam etmekle birlikte okuyucuyu tarihî bir serüvene çıkarmaktadır. Kendi ifadesiyle; “Çok farklı bir kitap olacak. Benim hikâyelerim içinde de orijinal bir yeri var. Hiç böyle yapmamıştım. 1850’den 2000’lere kadar gelen bir ailenin hikâyesini anlattım. Bir yörük ailesinin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi birlikte anlatılıyor. Birinci bölümde, destansı, benim yaptığım halk hikâyeleri tarzında; ikinci bölümde ise, daha çok Dostoyevski’ye benzeyen farklı bir anlatım ile öyküyü anlattım. Yani iki dönemde iki ayrı dil ve anlatım biçimi kullandım.” diyerek hikâyeyi özetlemektedir. Yerli değerlere ve millî kültüre önem veren ve bunları hikâyelerinde özenle işleyen Kutlu, bu hikâyesinde de tarihî olayları, tarihî şahsiyetleri ve bunların arka planlarını irdelemektedir. Yörük bir delikanlı olan Molla Murat’ın şahsında şekillenen hikâye, onun izinde Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişi ve bu dönemde yaşanan sancılı halk hikâyesi formatıyla ele almaktadır. İkinci Abdülhamid devrinden Cumhuriyet dönemine uzanan siyasal, sosyal ve ekonomik süreci tüm boyutlarıyla ele alan Kutlu, kendi yağında kavrulan bir yörük aşiretinin imrenilesi bir köy inşa etmesine, yokluktan varlık çıkaran Anadolu insanının azmine de gönderme yapmaktadır: “Görüyorsunuz bir yörük neler yapıyor. Cihangirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten.”¹⁵

29. Şehir Mektupları

Şehir Mektupları’nın (1995) temelini, Kutlu’nun İstanbul’u karış karış adımlamasından sonra edindiği gezi izlenimlerini yayınladığı “Bir Demet İstanbul” yazıları oluşturmaktadır. *Şehir Mektupları*, “Bir Demet İstanbul”dan bir adım öne çıkarak, “insan-şehir-mekân ilişkilerini okuyucularla paylaşan denemeler olarak vücut buldu.”¹⁶ “Ben de epeyce bir zamandan beri İstanbul’u dolaşıp, izlenimlerimi Zaman okuyucularına aktardım. Dikkat ediyorum da neredeyse yüz yıl sonra gözlemediğim İstanbul’un sanki tasvire değer bir yeri kalmamış gibi yazılarımda tasvirden ziyade duygu ve düşünceler yer aldı. Bu, belki artık İstanbul’un birörnek yapılar, birörnek bahçeler, birörnek davranışlar ile modern olduğu kadar silik ve şahsiyetsiz mekânlar-

¹⁵ Mustafa Kutlu, *Tarla Kuşunun Sesi*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s.54

¹⁶ Mustafa Kutlu, *Şehir Mektupları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010, arka kapak yazısından.

unsurlar ile dolmuş olmasından kaynaklanmaktadır.”¹⁷ Toplumunu izleyen, inceleyen ve irdeleyen bir hikâyeci olarak Kutlu'nun, hikâyelerine besin kaynağı bulmakta zorlanmadığı hikâyelerinin nitel ve nicel zenginliğinden anlaşılmaktadır. Şahsî manada samimi bir tablo çizen Kutlu'nun hikâyeye konuları gerçek yaşamı anlatması bakımından önemlidir. Bu anlamda onun üslubundaki sadelik ve açıklık hikâyelerin gerçekle birebir örtüşen insan manzaralarından kurgulandığını göstermektedir.

30.Akasya ve Mandolin

Akasya ve Mandolin (1999) Kutlu'nun zaman-mekân-insan bağlamında İstanbul'u, İstanbul'un yitip giden değerleriyle şehrin hallerini, İstanbul'un kimliğini, göçle gelen insanın kimliğini, yozlaşan geleneksel değerlerimizi, köklü medeniyetimizin güzelliğini kimi zaman eleştirdiği kimi zaman da özlemle andığı yazılardan oluşmaktadır. Modernleşen insanların parayla olan ilişkilerinden, “parayı bulan” insanın müsrifliğinden, “paran kadar konuş” anlayışından, kentleşmenin hızla artmasıyla köy ve kasabaların unutulmasından, modernizmin imkânlarını sonuna kadar kullanan ve her şeyde kâr amacı güden hâris insanlardan bahsetmektedir.

31.Yoksulluk Kitabı

Yoksulluk Kitabı'nda (2004) Kutlu, klasik bir ifadeyle madalyonun diğer yüzünü okuyucuya göstermektedir. Başta İstanbul olmak üzere kentlerin intizamlı ve temiz yerlerinde yaşayanların apartman dairesi, villa derken artık plazalarda yaşayan ve arabalarıyla çevre yolunu kullanarak yaşadıkları yerlere benzer olan iş yerlerine giden zengin kentli insanın bakışının hiç erişmediği yerleri ve insanları anlatmaktadır. “Yoksullar bizi bekliyor, izbelerde, harabelerde, barakalarda, küflü-nemli karanlık odalarda bekliyorlar. Naylon çadırlarda, toprak damlı evlerde, kuş uçmaz-kervan geçmez yerlerde ve şehrin göbeğinde.”¹⁸ ifadeleriyle şehrin insanlarıyla beraber gözünü kulağını yoksula kapadığını belirtmektedir. Bürokrattan siyasiye, esnaftan büyük şirket patronlarına, dindar olandan olmayana kadar toplumun her kesimine çağrıda bulunan Kutlu, bütün bu insanları, yoksulları görüp gözetmeye, sosyal dayanışmaya, bir nevi insanlığa davet etmektedir:

¹⁷ Mustafa Kutlu, a.g.e., s. 9.

¹⁸ Mustafa Kutlu, *Yoksulluk Kitabı*, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2011, s. 9.

“Siz ey sağlıklı ve varlıklı olanlar. Ey işleri tıkırında gidenler. Ey karnı tok, sırtı pek, yüzü gülenler. Ey seçim kazananlar ve koltuğa oturanlar. Ey dolar uçuranlar ve muslukların başını tutanlar. Siz ey güç odakları, silah sahipleri, söz ustaları. Beş vakit nazmını cemaatle kılanlar. Gece teheccüte kalkanlar. Zikir ile coşup nara atanlar. Defalarca hacca gidenler. Bir koyup beş kazanan tüccar, yağlı müşteriye yaltaklanan esnaf; araçılar, tefeciler, bankerler. Ey mangalda kül bırakmayan siyasiler. Bilim babaları, akademisyenler. Emirle demiri kesebilenler. Unutmayın. Önümüz kış ve yoksullar sizi bekliyor.”¹⁹ Kutlu’nun televizyon haberinde gördüğü ve tesirinde kaldığı bir sahne aklından çıkmamaktadır ki, aynı sahneye hem bu kitapta hem de *Huzursuz Bacak*’ta yer vermiştir. Yoksul ve aynı zamanda gırtlak kanseri olan bir adam, milletvekillerine derdini anlatmak için meclise girmek istemektedir. Bunun üzerine gırtlak kanseri olduğu için zaten bağırabilen, sesini güçlülükle “açım, açım” şeklinde çıkaran adam meclis merdivenlerinde görevliler tarafından derdest edilmektedir. Bu görüntü onu derinden etkilemiştir ki, bunu Ömer Faruk’un yine televizyon haberinde görmesi ve oldukça etkilenmesi şeklinde *Huzursuz Bacak*’ta da kullanmıştır. Kutlu, bu görüntü üzerinden yoksulluğun boyutlarını ve yoksul insanların çaresizliğini vurgulamaktadır.

32.Vatan Yahut İnternet

Vatan Yahut İnternet (2014) başlıklar altında bölümlere ayrılmamış olsa da Kutlu, kitabı silik çizgilerle ayırmış, fakat kronolojiye uygun bir şekilde dizayn etmemiştir. Kitap vatan mefhumuna girizgâhla başlamaktadır: “Vatan kişinin karnının doyduğu yer de olabilir gözyaşının aktığı yer de.”²⁰ Modern kentli insana dayatılan yaşam tarzından giyim kuşama, mimariden sanata bir toplumun paradigmasını oluşturan çarpık anlayışa dikkat çeken Kutlu, durumun hiç de iç açıcı olmadığını vurgulamaktadır. Köyden kente göç eden, apartmanlardan rezidanslara taşınan, ilkel mahallelerden yüksek güvenlikli sitelere akın eden, vaktini alışveriş merkezlerinde geçiren, akıllı telefonu ve tabletiyle platonik aşk yaşayan, kanaatkâr değil tamahkâr olmayı yeğleyen, kısa yoldan köşeyi dönmenin hayalini kuran, beyaz yakalı iş dışında bir iş tanımayan, ahlaki yaşamın merkezinden uzaklaştıran modern insanının acınası halinin fotoğrafını çeken Kutlu, her ne kadar, “Çocukluğumuzu mahallenin ve sokağın cenazesi ile birlikte toprağa gömdük. Ve özlüyoruz.”²¹

¹⁹ Mustafa Kutlu, a.g.e., s. 10.

²⁰ Mustafa Kutlu, *Vatan Yahut İnternet*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s. 10.

²¹ Mustafa Kutlu, a.g.e., s. 258.

dese de insanı karamsarlığın kesif gayyasına itmemektedir. Onun gönlünde hep bir umut vardır ve bu umut taptaze, dipdiri bir şekilde yeşermektedir.

33. Dem Bu Demdir

Dem Bu Demdir (2014) Kutlu'nun *Yeni Şafak* gazetesinde kaleme almış olduğu denemelerinden oluşmaktadır. Bu denemelerde gündelik olaylar, hayatın keşmekeşi ve siyasî gelişmeler farklı bir bakış açısıyla okuyucuya sunulmaktadır. Son yirmi yılda gazetede yazmış olduğu deneme yazılarının toplandığı bu kitap, okuyucuya Kutlu'nun denemelerini bir bütün halinde okuma imkânı sunmaktadır. Son zamanlarda hikâyeye kitaplarının yanı sıra deneme kitapları da yayımlamayı ihmal etmeyen Kutlu'nun denemeleri özü itibarıyla hikâyelerinin düşünsel arka planı ve duygusal izdüşümü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitabı elimize alır almaz ilk dikkatimizi çeken unsur kitabın kapağındaki fotoğraf karesidir. Onun hikâyeye ve denemelerini okuyanlar ve inceleyenler okuyucuya iletmek istediği mesajı çok açık bir şekilde anlamaktadır. Kadraja yansıyan kitabın kapağındaki görüntü onun özlemini çektiği sakin ve huzurlu doğal yaşamı resmetmektedir. Rıhtımda beyaz bir teknenin yanında yemyeşil bir ağacın altında sandalyeye oturmuş denizi seyreden son demlerini yaşayan adam sakin ve huzurlu doğal yaşama dönüşü imlemektedir.

34. Vitrinde Olmak

Vitrinde Olmak'ta (2015) Kutlu, bizlere hikâyelerinde olduğu gibi insanı, yaşamı ve kenti anlatmakta, geçip giden zamanda kaybettiklerimizi hatırlatmaktadır. Kitabın giriş cümleleri onun ifade-i meramının en sarîh ve fasîh bir şeklini sunmaktadır: “Geçen asrın (XIX.) ortalarına kadar ülkemiz esnafî dükkânına vitrin yapmıyordu. (Vitrin bize batıdan gelmiş, önce azınlıklar uygulamıştır.) Kepenkleri ve kapıyı açıyor, uygun bir yerde ise malının bir kısmını dükkânın önüne koyuyordu. Malın satışı hususunda özel bir gayreti, (süsleme-paketleme-cilalama vb.) görülüyordu. Zaten malı olduğundan farklı göstermek (yani çirkini güzel kılmak, malı olduğundan fazla parlatarak müşterinin aklını çelmek) âdaba aykırı sayılırdı. Sonunda bizde de şu söz kanun oldu: “Vitrinde olmaz isen satış şansın yoktur.”²² Gündelik hayatta yaşanan

²² Mustafa Kutlu, *Vitrinde Olmak*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015, s. 67.

olağanlıklardan hareketle meydana gelen modern kültürel ortamı, kendini bir fırsatlar dönemi olarak pazarlayan bu yılların hayat tarzı alanındaki çelişkili görünümüne dikkat çekmeyi amaçlayan Kutlu, edebiyatçı, hikâyeci ve gazeteci kimliğiyle halk arasında bir kamera gibi dolaşan bir tarzın sahibidir. Kitapta göç, kentleşme, sanayileşme, taşra hayatı, tabiattan kopuş, dinî duyguların sömürülmesi, yabancılaşma ve gösterişli yaşamların sığlığı gibi pek çok konu ele alınmaktadır.

35. Bir Demet İstanbul

Bir Demet İstanbul (2016) geçmiş dönem romantizminden tamamen uzak bir şekilde koyu bir gerçeklikle Türkiye'nin, hatta Avrupa'nın en büyük kenti olan İstanbul'a mercek tutmaktadır. Büyük kentlerde zamanla otellerin, alışveriş merkezlerinin, farklı insan tiplerinin, mahalle ve sokakların, giyim modasının, eğlence kültürünün gittikçe birbirine benzediğini belirten Kutlu, bu şirin ve harikulade kentin küçük detaylarını kaçırdığımızı bizlere duygusal bir tonla hatırlatıyor: “Bir şehre ruhunu veren, o iklimin, o coğrafyanın, o kültürün, o şehri yapan insanların birlikte kotardıkları biricik oluşturmaktır. Mesela İstanbul ve Bursa için erguvan vazgeçilmemesi gereken bir ağaçtır. Şehrin erguvana ihtiyacı vardır. Erguvan pembesinden arındırılmış bir Boğaziçi, baharda gelinini yitirmiş duvağa benzer.”²³ Kitabın genelinde, uzun yıllardır bu kentte yaşamış bir yazar olarak kentin sorunlarına kafa yoran ve oldukça yapıcı çözümler ortaya koyan Kutlu'nun 25 yıla yayılan yazıları arasında, özellikle Suriçi bölgesi için neler yapılması gerektiğine dair düşüncelerini okumaktayız.

36. İlmihal Yahut Arzuhal

İlmihal Yahut Arzuhal (2018) “Hakikat tektir ve değişmez” prensibinden hareketle şeyden gerçeğe, maddeden manaya, nesneden öze doğru yolculukta gündelik meselelerin hikemi bir üslupla ele alındığı zihne ve kalbe doğrudan hitap eden mesajlar silsilesi olma özelliği taşımaktadır. Kutlu'nun farklı konularda ve uzun bir süreçte kaleme aldığı bu yazılar kendi içinde hikâyecikler barındırmaktadır. Onun kendi yaşamışlıklarından oluşan bu hikâyecikler nasihat membandan dökülen hâller manzumesi görevi görmektedir. Tabiatın nefesini solumak, bir kuşun sesine kulak

²³ Mustafa Kutlu, *Bir Demet İstanbul*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016, s. 10.

kesilmek, bir çiçeğe benzemek, çevre ve doğayla etkileşim kurmak, bir yetimin başını okşamak, bir garibanla ekmeğini bölüşmek, küçük bir çocukla sohbet etmek, büyüklerin tecrübelerinden istifade etmek, küçüklere sevgi ve büyüklere saygıda kusur etmemek gibi onlarca örnekle çoğaltılabilecek bir hâldir onunkisi. Denemelerin ilmihal sırasıyla toplandığı kitapta iman, itikat, edep, ilim, ahlak gibi zihni tecrübelerin yanı sıra ümit, hüznün, sevinç, keder, yakarış gibi hissi meseleler İslam tarihinden kesitlerle okurun akıl ve kalp dünyasına sunulmuştur.

37. Sevincini Bulmak

Sevincini Bulmak (2018), Adalet Ağaoğlu'na ait *Ölmeye Yatmak* romanını anımsatmaktadır. Fakat iki eser, akademisyen bir kadının bunalımını anlatma konusunda ortakken yaşadıkları hayat, dünyaya bakış açıları, sorunlarına çözüm arayışları ve sonları itibarı ile çok farklı noktalarda durmaktadır. İntihara yaklaşan *Ölmeye Yatmak*'ın Aysel'i çocuğunu doğurmakla hayata bağlanmayı planlar iken *Sevincini Bulmak*'ın Suna'sı, doğru yolu İstanbul'dan uzaklaşmak suretiyle köye yerleşmekte görür. Aysel ile Suna'nın ortak özelliği "tutunamayan" olmalarıdır, fakat yaşadıkları hayattan çıkardığı dersle yeniden toparlanarak umutsuz hâlden umut hâline yönelirler. Eserin ayırıcı özelliği üslup bağlamında Kutlu'nun sözü teslim ettiği yazar-anlatıcının görünürlüğü meselesidir. Yazar-anlatıcı, şahıs kadrosundan biri gibi olay örgüsüne sirayet ederek, olayın akışına müdahaleyle yorumda bulunarak, alıntılar yaparak meddah tarzı anlatım biçiminin çağdaş misalini şöyle ortaya koymaktadır: "Şimdi ben bunları buraya yazıyorum ya. Ne lüzumu var, diyebilir okuyanlar. Lakin şunu bilin. Yazarlık bir yerde kendi kendine gelin güvey olmaktır. Okur da bu çakma düğüne katılır yazılanı okuyarak."²⁴

38. Fırtınayı Kucaklamak

Fırtınayı Kucaklamak'ta (2019) Kutlu, ithaf bölümünde kitabın ismini Nihat Hayri Azamat'ın ilk şiir kitabının "Fırtınayı Kucaklamak" isminden aldığını belirtir. Kitapta farklı başlıklar altında mülteci, savaş, hayvan ve tabiat sevgisi, yalnızlık, aşk, köyden kente göç, ziraat ve sanayi toplumuna dair birçok konuya değinilmiş ve konuyla ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Bu eserinde Kutlu, kişisel hayatında asgari seviyede faydalandığı teknolojinin sosyal hayata getirdiği

²⁴ Mustafa Kutlu, *Sevincini Bulmak*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2018, s. 289.

olumsuz etkileri eleştirel bir tarzda ele almıştır. Ona göre modernite aileleri, cemaatleri, sosyal ve manevi değerleri dışlayarak ve bireyi yücelterek yalnızlığı yaygın hâle getirmiştir. Böylelikle çevresinde tanık olduğu kötülüğe, şiddete, ihtiyaç sahibi ve kimsesiz insanlara duyarsız kalmak suretiyle bunalım ve buhranını daha fazla tüketerek şöhret, para, teknoloji ve hazzın kölesi olarak mutluluk arayışına çıkan insanlara Kutlu, şöyle seslenmektedir: “Kalp denilen şey göğüs boşluğundaki et parçası değildir. O Hakk’ın tecellîgâhı, adaletin membaıdır. O yaralı ruhtan ve gönül yarasından haberdar olandır. O Lisan-ı hafî’den anlayan, o sessizlikten ses duyardır. Fırtınayı ancak kalbi olanlar kucaklayabilir. Affın adaletten üstün olduğunu ancak kalbi olanlar bilir.”²⁵

39.Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş

Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş’te²⁶ (2020) Kutlu, İslamiyet’in iman esaslarını ana hatlarıyla ifade eden kavram olan amentüye inanan insanları çağdaş küresel medeniyetin pençesinden kurtaracak olana, yani “toprağa” davet etmektedir. Eser toplumsal huzura nasıl ulaşılabileceğini genel olarak amentü kavramıyla anlatmaktadır. Kutlu, her şeyin bir kutuda bulunduğunu, “Hududullah” teriminin Allah’ın kanunu olduğunu, onun her şey için bir ölçü tayin ettiğini ve insanın yaptığı her şeyde bu ölçüye riayet etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kapital düşüncenin maddi anlayışının öne çıktığı günümüzde insancıl, manevi ve olumlu düşünerek varoluşsal özümüze dönmemiz gerektiğini anlatmaktadır. Bu manada kapital düzenin kölesi değil, israf etmeyen, tüketim çılgınlığına bulaşmayan, elindeki ile yetinmesini bilen, yardımsever ve paylaşımcı bireyler olmamızı; menfaati için haktan ve doğruluktan vazgeçen değil, her zaman öncelikle hakka ve doğruluğa sımsıkı sarılarak yaşamayı ilke edinmiş bireyler olmamızı tavsiye etmektedir. Kitap genel hatlarıyla bir doğru yol gösterici olarak toplumsal düzenin işleyişinde kanayan birçok yaraya parmak basarak bunlarla ilgili çözüm reçeteleri sunan muhtevaya sahiptir.

²⁵ Mustafa Kutlu, *Fırtınayı Kucaklamak*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019, s. 48.

²⁶ Mustafa Kutlu, *Kalbin Sesi İle Toprağa Dönüş*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.

40.Akıntıya Karşı

*Akıntıya Karşı*²⁷ (2021) ayrı ayrı yazılardan oluşan ve konu bütünlüğünün sağlandığı bir çalışma olan bu eserin “Sunuş” bölümü etkileyici bir göçmen yazısı olarak kaleme alınmıştır. Bu bölüm tek başına eser boyunca okuyucuya verilmek istenen mesajı aracısız ve yalın bir şekilde vermektedir. Eserde günümüzün en önemli sorunlarının başında gelen ve gittikçe çetrefilli bir hâle gelen yasa dışı göç olgusu, düzensiz göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar problemi hafızalarda yer edinen acı dolu hatıralarla dile getirilmektedir. Batılı liderlere sefaleti ve yokluğu anlatan mektuptaki tek bir tümce eserin mottosu gibidir: “Bize en azından hayvan hakları kadar hak tanıyın...” Eserin en önemli odak noktası Batılılaşma meselesi. Osmanlı'nın son döneminde başlayan ve Cumhuriyet'le birlikte alevlenen bu mesele zamanla kronik hâle gelmiştir. “Bizi biz yapan değerler” diyerek akıntıya karşı koymaya ve hatta akıntıya karşı kürek çekmeye devam eden Kutlu'ya göre bu meselenin toplumun tartıştığı diğer tüm meselelerin temelinde yer alması çok düşündürücüdür. Bu nedenle onun çözüm önerileri konusunda devlet, hükümet, akademisyen, âlim ve sorumluluk sahibi tüm kesimlere çağrısı bulunmaktadır.

41.Selam Olsun

*Selam Olsun*²⁸ (2021) Yunus Emre'nin,

Biz dünyadan gider olduk

Kalanlara selam olsun

dizeleriyle başlayıp devam eden şiirinden ilhamla almıştır adını. Bu eserinde Kutlu, çocukluk döneminden günümüze dek yaşamında yer almış kişileri kaleme almıştır. Bir hatıra defteri tadındaki samimi ve duygu dolu satırlara fotoğraflar eşlik etmektedir. Yunus'un mezkûr dizelerinde söz ettiği gibi kalanlara selam ettiği dostları da var eserde, gidenlerin ardından selam ettiği dostları da. Gidenin ardından mı yazmak daha zor yoksa kalan için mi? şeklinde bir soru sorulsa Kutlu'ya ihtimaldir ki, kalan dostları anlatmanın çok daha zor olacağı cevabını verecektir. Zira eserindeki bazı yazılarda bu düşüncüyü dile getirmekten sakınmıyor ve hâlihazırda hakkında yazamadığı kişilerle ilgili olarak gerekçesini bu minvalde açıklıyor. Yazdığı isimlerin arka

²⁷ Mustafa Kutlu, *Akıntıya Karşı*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

²⁸ Mustafa Kutlu, *Selam Olsun*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

planında kısaca şu şekilde bir Kutlu siması beliriyor: Erzincan'da bir arzuhâlcinin oğlu olarak dünyaya gözlerini açıyor. Çocukluğunda tüm gün meşin yuvarlağın peşinde durmadan koşuyor. Gençliğinde arkadaşları ile kahvehanelerde vakit geçiriyor. Sonra büyüyor. Fakat çok kitap okuyor, her şeyi merak ediyor, hâlâ da okumaktan ve meraklanmaktan vazgeçmiyor.

42.Topkapı'dan Topkapı'ya²⁹, Haliç İle Çepeçevre İstanbul³⁰ ve Boğaziçi/İstanbul Gezi Yazıları I-II-III

Mustafa Kutlu'nun gezi kitaplarına adını veren İstanbul Gezi Yazıları üç kitaptan oluşuyor. 2021'de yayımlanan *Topkapı'dan Topkapı'ya/İstanbul Gezi Yazıları I (1986)*³¹ ve *Haliç İle Çepeçevre İstanbul/İstanbul Gezi Yazıları II (1989)*³² serinin ilk iki kitabı. Üç kitaplık serinin sonuncusu olan *Boğaziçi/İstanbul Gezi Yazıları III (1992-93)*³³ kitabıysa 2022'de yayımlandı. Kutlu'nun öncesinde yazıp bir kenara kaldırdığı, sonrasında gözden geçirip tashih ederek yayımladığı bu gezi yazıları serisinde okuyucu İstanbul'un 35 yıl önceki sokaklarına, caddelerine, bulvarlarına, dükkânlarına, araçlarına vb. yolculuk ediyor. 1950'li yıllardan bu yana göç alan bir kent İstanbul. 80'li ve 90'lı yıllarsa çeşitli nedenlerle göç olgusunun en yoğun ve karmaşık yaşandığı dönemlerdir. Kutlu'ya göre, taşı toprağı altın diye heybesini alan gelmiş bu kente. Gelmiş ama bu kente ne getirmiş, bu kentten ne götürmüştür? Söz konusu bu değişimin peşine düşen, 80'li ve 90'lı yıllarda adım adım İstanbul'u dolaşarak notlar alan Kutlu'nun bu notları kaldırıldığı tozlu raflardan birer birer indirilerek bu şekilde gezi kitapları serisine dönüştürülmüştür. *Topkapı'dan Topkapı'ya* eserinde Suriçi'nin Topkapı Sarayı'na kadar olan bölümü, *Haliç ile Çepeçevre İstanbul* eserinde Haliç kıyısı ve Sarayburnu'ndan başlayarak surların etrafı, *Boğaziçi* eserindeyse Boğaz'ın her iki yakasından mekânlar işlenmiştir.

²⁹ Mustafa Kutlu, *Topkapı'dan Topkapı'ya / İstanbul Gezi Yazıları I (1986)*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

³⁰ Mustafa Kutlu, *Haliç ile Çepeçevre İstanbul / İstanbul Gezi Yazıları II (1989)*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

³¹ Mustafa Kutlu, *Topkapı'dan Topkapı'ya / İstanbul Gezi Yazıları I (1986)*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

³² Mustafa Kutlu, *Haliç ile Çepeçevre İstanbul / İstanbul Gezi Yazıları II (1989)*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

³³ Mustafa Kutlu, *Boğaziçi / İstanbul Gezi Yazıları III (1992-93)*, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2022.

43.Sait Faik'in Hikâye Dünyası ve Sabahattin Ali

Yukarıda bahsi geçen hikâye, deneme ve gezi kitaplarının dışında Kutlu'nun iki inceleme-araştırma eseri mevcuttur. Bunlardan ilki *Sait Faik'in Hikâye Dünyası*'dır (1968). Bu eser, aslında onun lisans mezuniyet tezini oluşturmaktadır. “Sait Faik'in Hikâyelerinin Resim ve Perspektif Açısından İncelenmesi” adlı çalışma onun ressam yönünü de ortaya çıkarmaktadır. Sait Faik, eserlerinde nesnelerin ayrıntılı olarak tasvirini yapmaktadır. Bu durumu Kutlu'da da görmekteyiz. Bu manada Kutlu'nun Sait Faik'in hikâye dünyasından etkilendiğini söyleyebiliriz.

Kutlu'nun ikinci inceleme-araştırma eseri ise hikâye anlayışında etkisi olan Sabahattin Ali'nin eserleri üzerinedir. Kutlu'nun *Sabahattin Ali* (1972) adlı kitabı; “İnsan”, “Toplum” ve “Gerçek” başlığı altında bir giriş ile başlamaktadır. Bu bölümde o, Sabahattin Ali'nin eserlerinin tümünde insan ve toplum ile ilgili yargılarını alıp değerlendirmekte ve onun bu üç kavrama nasıl baktığını yorumlamaktadır. Yalnız bu yorum, edebiyat araştırmacısından çok edebî metin kaleme alan, kendisi de toplumu gözlemlemiş ve hükmünü vermiş bir bilginin değerlendirmesi tarzındadır.³⁴ Bu yönüyle Kutlu'nun, kendini sadece hikâye yazarı olarak sınırlandırmadığını, hikâye eksenli yazarlığın yanı sıra inceleme-araştırma ve gezi yazılarına da önem verdiğini ve bu minvalde çalışmalarını sürdürdüğünü söylemek mümkündür.

Sonuç

Modern hayata yenik düşen geleneksel yaşam algısı ve modern insanın yaşadığı çıkmazlar Kutlu için şahsî bir derttir. Bir derdi, bir meselesi olan Kutlu, bunu hikâyelerindeki kahramanlar üzerinden insanlarla paylaşmakta ve hikmetli bir üslupla derdini okuyucuya anlatmaktadır. O, bireyin ve toplumun çözülmesi sonucu oluşan toplumsal dönüşümü eleştirel bir gözle okumaktadır. Birey için esas olanın manevî hayat, doğal yaşam ve erdemle örülmüş geleneksel hayat olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple dinden yoksun, her şeyi maddî değerlerle yorumlayan, mekanik olan modern hayata karşı çıkmaktadır. Çünkü o, modern dünyanın birincil söyleminin arzuların tatmini üzerine olduğunu bilincindedir. Oysaki modern dünyada arzuların tam anlamıyla tatmin edilebilmesi mümkün değildir.

³⁴ Yakup Çelik, “Eleştirmen-Araştırmacı Mustafa Kutlu”, *Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Haz. M. Fatih Andi, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012, s. 267.

Modern dünya her şeyi tüketmek üzerine kuruludur. Her şeyi tüketmek ise insan için imkânsızdır. Bu nedenle de tatminkâr olamayan modern insan bir süre sonra kendine ve topluma karşı tahripkâr olmaktadır.

Herkesin anında her şeye ulaşabildiği, bunun için yalnızca istemesinin yeterli olduğu, dolayısıyla da arzusunun sahip olması gereken salt bir ihtiyaç nesnesine dönüştüğü böylesi bir sosyal düzlemde, anında cevap alamamaya ya da aldığı cevapla vaat edilen tatmini bulamamanın hayal kırıklığına tahammül edemeyen bireyler ani patlamalar ve kendileri ya da diğerleri üzerinde ölümcül boşalmalar yaşayabilmektedir.³⁵ Bu bağlamda köy veya kasabada kendi yağıyla kavrulan kanaatkâr insan kente geldiğinde *birey* olduğunu hatırlamaktadır. İnsana, birey olduğu vurgusunu yapan söylem ise bireyin her şeyi yapabileceği, her şeyin kendisinin elinde olduğu, yeter ki yapmayı planladığı şeyi istemesi gerektiği anlayışıdır. Bu eksik ve aşırı söyleme inanıp da istediği sonucu elde edemeyen bireyin peşini tatminsizlik duygusu bırakmayacaktır.

Kutlu'nun hikâyelerinde köyden çok farklı bir hayata adım atan insanlar için kentin cazibesi oldukça fazladır. İmkân olarak kent yaşamını tercih eden insanlar yaşayacak oldukları ruhî tatminsizlikleri elbette akıllarına hiç getirmemektedir, hâlbuki kentin hile dolu yollarını adımlayacaklardır. Yerinden yurdundan olan bu insanlar gittikleri yerlere kendi benliklerini de, taşıdıkları yapıları da entegre etme girişiminde bulunmakta ve neticede bir bütün halinde kente adapte olamama sorunuyla baş başa kalmaktadırlar.

Kutlu'nun özelde kahramanlarının, genelde ise gerçek yaşamdaki insanların zihin ve ruh yapıları açısından modern kentlerdeki yaşam çoğunlukla insanlara bir sıkıntı ve mutsuzluk hali yaşatmaktadır. İnsanın her durumunun bir yarış olarak algılandığı, insanın insanı alt etmeye çalıştığı, ekonomik yoksullukla mücadele eden insanın yanı sıra sahip olduklarıyla yetinmeyen insanların ruh dünyalarının karmaşıklığı, insanın kendisini diğer insanlara göre değerlendirmeye çalıştığı bir kent ortamında birçok insan psikolojik sıkıntılar yaşamakta ve bunlar yabancılaşma, yalnızlık, kimlik sorunu, sosyal dışlanma ve yoksulluk gibi bunalımlar olarak ortaya çıkmaktadır.

³⁵ Özge Erşen, "Psikanalitik Bir Deneme Şiddet: Öteki'nin Yıkımı", *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı: 43, Kasım-Aralık-Ocak 2007-2008, s. 129.

Kaynakça

a. Mustafa Kutlu'nun eserleri

- Akıntıya Karşı**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.
- Arkakapak Yazıları**, Dergâh Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2011.
- Anadolu Yakası**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2012.
- Beyhude Ömrüm**, Dergâh Yayınları, 19. Baskı, İstanbul, 2012.
- Bir Demet İstanbul**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016.
- Boğaziçi/İstanbul Gezi Yazıları III (1992-93)**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2022.
- Bu Böyledir**, Dergâh Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2011.
- Chef**, Dergâh Yayınları, 6. Basım, İstanbul, 2011.
- Dem Bu Demdir**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014.
- Fırtınayı Kucaklamak**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2019.
- Gönül İşi**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1974.
- Haliç ile Çepeçevre İstanbul/İstanbul Gezi Yazıları II (1989)**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.
- Hayat Güzeldir**, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2012.
- Hesap Günü**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015.
- Huzursuz Bacak**, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2011.
- İyiler Ölmez**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2016.
- İlmihal Yahut Arzuhal**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2018.
- Kalbin Sesi İle Toprağa Dönüş**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020.
- Kapıları Açmak**, Dergâh Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, 2011.
- Nur**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014.
- Ortakdaki Adam**, Hareket Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1970.
- Rüzgarlı Pazar**, Dergâh Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, 2011.
- Selam Olsun**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.
- Sevincini Bulmak**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2018.
- Sır**, Dergâh Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, 2011.
- Sıradışı Bir Ödül Töreni**, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2013.

Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı, Dergâh Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2011.

Tarla Kuşunun Sesi, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017.

Tirende Bir Keman, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015.

Topkapı'dan Topkapı'ya/İstanbul Gezi Yazıları I (1986), Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2021.

Tufandan Önce, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2003.

Uzun Hikâye, Dergâh Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2003.

Vatan Yahut İnternet, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Vitrinde Olmak, Dergâh Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2015.

Ya Tahammül Ya Sefer, Dergâh Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, 2011.

Yoksulluk İçimizde, Dergâh Yayınları, 12. Baskı, İstanbul, 2011.

Yokuşa Akan Sular, Dergâh Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2011.

b.Faydalanılan diğer kaynaklar

Kemal Aykut, Nusret Özcan, **Mustafa Kutlu Kitabı**, Nehir Yayınları, 2001.

Necati Tonga, **Mustafa Kutlu ve Yoksulluk İçimizde**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2005.

Kemal Aykut, Nusret Özcan, **Mustafa Kutlu Kitabı**, Nehir Yayınları, 2001.

Mustafa Kutlu Edebiyatta 50. Yıl 2018 Ajandası, Haz. H. Salih Zengin, Dergâh Yayınları, 2018.

M. Fatih Kanter, "Gönül İşi'ni Gönülden Okumak", **Türk Edebiyatı Dergisi**, Sayı: 462, Nisan 2012.

Ercan Yıldırım, **Mustafa Kutlu Hikâyeciliği**, Ebabel Yayınları, Ankara, 2007.

En'âm Suresi'nin 32. Ayeti, **Kur'an-ı Kerim** Türkçe meali.

Cafer Gariper, "Mustafa Kutlu'nun Sır Hikâyesinde Yabancılaşma, Yalnızlaşma, İnsanın Yitimi ve Süreksizlik", **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012.

Mehmet Samsakçı, "Mustafa Kutlu'nun Sır Hikâyesinde Yabancılaşma, Yalnızlaşma, İnsanın Yitimi ve Süreksizlik", **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012.

Sezai Coşkun, “Ne Yapmalı Sorusunun Hikâyesi: CHEF”, **Yağmur Dergisi**, Sayı: 29, [Ekim-Kasım-Aralık 2005](#).

Şaban Sağlık, “Taşra Değerlerine İtibarını İade Eden Yapısıyla Mustafa Kutlu'nun Hikâye Estetiğinde ‘Komik’, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012.

Mehmet Tekin, “Mustafa Kutlu'nun Bir Karakter Tasarımı: Tahir Sami Bey”, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul.

Alâattin Karaca, “Küçük, Güzel ve Şükür Kavramları Çerçevesinde Hayat Güzeldir'deki Hikâyeler, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012.

Yakup Çelik, “Eleştirmen-Araştırmacı Mustafa Kutlu”, **Aynanın Sırrı: Mustafa Kutlu Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Haz. M. Fatih Andı, Bahtiyar Aslan, İstanbul, 2012.

Özge Erşen, “Psikanalitik Bir Deneme Şiddet: Öteki'nin Yıkımı”, **Doğu-Batı Dergisi**, Sayı: 43, Kasım-Aralık-Ocak 2007-2008.